

MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR Republica Moldova – Alegerile parlamentare, 30 noiembrie 2014

DECLARAȚIE PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

Chișinău, 1 decembrie 2014 – Prezenta Declarație privind constatările și concluziile preliminare reprezintă rezultatul unui efort comun, care întrunește Oficiul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO), Adunarea parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentul European (PE).

Emin Onen (Turcia) a fost numit de către Președintele interimar al OSCE în calitate de Coordonator special și șef al misiunii OSCE de observatori pe termen scurt. Arta Dade (Albania) a condus delegația AP OSCE, Jean-Claude Mignon (Franța) a condus delegația APCE și Igor Šoltes (Slovenia) a condus delegația PE. Ambasadorul Jan Petersen (Norvegia) este șeful misiunii OSCE/BIDDO de Observare a Alegerilor (MOA), detașată din 22 octombrie.

A fost efectuată o evaluare pentru a determina faptul dacă alegerile s-au conformat angajamentelor OSCE și standardelor Consiliului Europei, altor obligații internaționale și standardelor pentru alegeri democratice și legislației naționale. Prezenta declarație privind constatările și concluziile preliminare este emisă înainte de încheierea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde, parțial, de desfășurarea ultimelor etape ale procesului electoral, inclusiv numărarea voturilor și anunțarea rezultatelor și soluționarea posibilelor reclamații și contestații în ziua de după alegeri. OSCE/BIDDO va emite un raport final cuprinzător, inclusiv recomandările privind îmbunătățirile potențiale, în circa opt săptămâni după încheierea procesului electoral. AP OSCE va prezenta raportul său pe parcursul Întrunirii Biroului pe 3 decembrie. APCE va prezenta raportul său în timpul reuniunii părților din 2015 la 26 ianuarie. PE va prezenta raportul său în cadrul reuniunii Comitetului privind Afacerile Externe din 11 decembrie.

CONCLUZIILE PRELIMINARE

Alegerile din 30 noiembrie au oferit alegătorilor o gamă largă de alternative politice. Campania a fost influențată de aspirațiile geopolitice ale țării și anularea întârziată a înregistrării unui concurent electoral a ridicat întrebări referitoare la timp și circumstanțe. Concurenții s-au bucurat de acces neobstrucționat la mass media: cu toate acestea, majoritatea mass media radio-TV, cu excepții notabile inclusiv mass media radio-TV publice, au fost expuse interferențelor de ordin politic. Administrația electorală s-a bucurat de încrederea majorității actorilor cheie și procesul a fost în general administrat bine, cu excepția funcționării noului sistem centralizat pentru procesarea alegătorilor în ziua alegerilor.

La modul general cadrul juridic asigură o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Cu toate acestea, prevederile ambigue și vagi, în special din Codul Electoral, pun la încercare aplicarea consecventă și eficientă a legii. În anii 2013 și 2014 au fost efectuate modificări la Codul Electoral care parțial au abordat recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO și ale Comisiei pentru Democrație prin Lege a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția), în special referitor la activitatea administrației electorale. Totuși, în cadrul general rămân neabordate subiecte juridice semnificative, inclusiv necesitatea de a consolida reglementările de finanțare a campaniei și de a include prevederi referitoare la divulgarea proprietarilor mass media. Hotărârile Comisiei Electorale Centrale (CEC) nu au abordat pe deplin lacunele și inconsecvențele din lege.

Campania electorală a fost pașnică și libertățile de expresie, asociere și întruniri au fost, în general, respectate. Mediul campaniei a fost afectat de anularea înregistrării Partidului *Patria* (PP) la scurt timp înaintea de ziua alegerilor. Într-o campanie semnificativă, un accent deosebit a fost pus pe

subiecte geopolitice cum ar fi angajamentul față de Uniunea Europeană și Uniunea Vamală Eurasiatică, precum și pe conflictul armat din Ucraina și subiecte privind angajarea în câmpul muncii, pensiile și anti-corupția. În mod pozitiv, subiectele referitoare la limbă și identitate nu au fost predominante în campanie. În timpul campaniei s-a constatat un număr limitat de încălcări, preponderent legate de accesul inechitabil la clădirile publice și de faptul că studenților și angajaților statului li s-a cerut să participe la evenimente de campanie.

Într-un proces inclusiv, CEC a înregistrat 26 de concurenți (21 de partide politice, 1 bloc electoral și 4 candidați independenți), ceea ce a rezultat într-o varietate de alternative politice pentru alegători. Prevederile legislative care permit demararea eşalonată a campaniei în baza înregistrării au afectat negativ egalitatea oportunităților de campanie electorală a diferitor concurenți. Listele candidaților pot fi modificate până cu o săptămână înaintea alegerilor. Înainte de a fi incluși pe listă, unii potențiali candidați au profitat de această prevedere și au continuat să lucreze în funcțiile lor de înalți funcționari guvernamentali, estompând distincția între serviciul public și campania electorală.

Unele modificări la cadrul de finanțare a campaniei electorale au fost examinate în 2013. Regretabil, cadrul a rămas neschimbat, în pofida recomandărilor anterioare ale OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția. Mecanismele de asigurare a transparenței, de supraveghere și de punere în aplicare continuă să necesite a fi îmbunătățite. Mandatul și capacitatea CEC de a verifica rapoartele financiare ale concurenților și de a monitoriza în mod eficient finanțările campaniei electorale rămân limitate.

La 26 noiembrie, CEC a emis o hotărâre prin care solicită Curții de Apel să anuleze înregistrarea PP în calitate de concurent electoral. Solicitarea a fost făcută în baza informației oferite de Inspectoratul General al Poliției care indicau că PP a primit fonduri străine, ceea ce reprezintă o încălcare a legii. La 27 noiembrie, Curtea de Apel a decis anularea înregistrării PP și această hotărâre a fost susținută de Curtea Supremă la 29 noiembrie. Momentul întârziat al acestui caz și circumstanțele acestuia au ridicat întrebări.

CEC, la general, a fost eficientă în pregătiri și s-a conformat termenilor limită. Administrația electorală a beneficiat de programe cuprinzătoare de instruire, de introducerea materialelor electorale uniforme și de utilizarea sporită a tehnologiilor în managementul electoral.

Noul Registru de Stat Centralizat al Alegătorilor reprezintă un pas important înainte în administrarea înregistrării alegătorilor. Cu toate acestea, în puținul timp de la introducerea acestuia, CEC s-a confruntat cu un șir de provocări, cum ar fi lipsa infrastructurii, insuficiența de personal calificat și preocupări privind securitatea. Spre deosebire de situația de la alegerile anterioare, calitatea listei alegătorilor nu a fost abordată de actorii cheie ca și îngrijorare.

Insuficiența de transparență privind criteriile pentru determinarea numărului și locației secțiilor de votare de peste hotare a contribuit la percepția publică că guvernul a căutat să descurajeze votarea în Federația Rusă, în timp ce a crescut numărul secțiilor de votare din alte țări.

Reclamațiile și contestațiile au fost, în general, soluționate satisfăcător și în termeni stabiliți. Mecanismul de soluționare a reclamațiilor a fost intens utilizat de concurenți. Transparența procesului de depunere a reclamațiilor ar fi fost îmbunătățită dacă CEC ar fi plasat online toate reclamațiile, contestațiile și hotărârile luate. Acțiunea juridică a Partidului Comuniștilor al Republicii Moldova de a anula înregistrarea Partidului Comunist Reformator (PCR) bazată pe faptul că denumirea și simbolurile erau similare, ceea ce ar putea duce în eroare alegătorii, s-a extins în perioada campaniei. Acest fapt a creat incertitudini în ceea ce ține de includerea PCR pe buletinul de vot, în pofida

hotărârii instanței de judecată care cere Ministerului Justiției să suspende înregistrarea acestuia în calitate de partid.

Femeile au constituit circa 31 de procente din candidați și doar câteva femei au fost plasate pe poziții câștigătoare pe listele de candidați. Vizibilitatea femeilor candidate a fost limitată și cu rare excepții, campaniile nu au abordat subiecte referitoare la femei. Nu există cerințe juridice care ar avea ca scop îmbunătățirea participării femeilor în viața politică. Doar unul din nouă membri ai CEC este femeie. Aproximativ o treime din președinții Consiliilor Electorale de Circumscripție și trei pătrimi din președinții Birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV) sunt femei.

În general, mijloacele de informare în masă au permis concurenților să transmită mesajele sale electoratului și au oferit alegătorilor diverse campanii informaționale. Cu toate acestea, concentrarea semnificativă a proprietății mass media radio-TV și asocierea acestora cu unii actori politici influențează libertatea editorială și rezultă în auto-cenzurare, afectând accesul alegătorilor la informații echilibrate. Reportajele de investigare și analitice au fost puține.

Monitorizarea media de către MOA OSCE/BIDDO a demonstrat că mass media radio-TV națională, inclusiv televiziunea și radioul publice, s-au conformat cu obligațiunea sa de a oferi timp gratuit de emisie și de a organiza dezbateri. Doar mass media radio-TV publice și *Pro TV Chișinău* au reflectat campania într-un mod echilibrat, în timp ce mediatizarea campaniei electorale de către majoritatea celorlalte posturi a fost partinice. Organul național de supraveghere a mijloacelor de informare în masă a eșuat să aplice sancțiuni eficiente posturilor care au produs mediatizare neechilibrată repetată.

Minoritățile naționale cuprind peste 20 de procente din populație. Cadrul juridic permite participarea egală a acestora în alegeri; cu toate acestea, nu există măsuri speciale pentru a promova reprezentarea minorităților. Reprezentanți ai majorității comunităților minoritare au fost incluși pe liste de partid, însă, la general, nu pe poziții câștigătoare. Multe partide au vorbit despre importanța dialogului interetnic și nu au fost constatate cazuri de discursuri de ură sau retorică etnică. Candidații în general au făcut campanie atât în limba de stat, cât și în rusă.

Codul electoral prevede observarea alegerilor de către organizațiile internaționale și naționale precum și de către reprezentanții concurenților. Un număr semnificativ de observatori naționali și internaționali au fost acreditați pentru alegeri. Un grup național de observatori a efectuat observarea cuprinzătoare a procesului electoral, inclusiv numărarea în paralel a voturilor.

În general, ziua alegerilor s-a desfășurat în condiții pașnice, însă pe parcursul proceselor de vot și numărare a voturilor au fost observate deficiențe tehnice în raport cu funcționarea sistemului electronic pentru procesarea datelor alegătorilor. În pofida acestui fapt, și câteodată a supraaglomerării din secțiile de votare, în general BESV au respectat procedurile. Procesul de numărare a voturilor a fost ușor deteriorat și o cincime din BESV observate nu au putut să proceseze rezultatele în mod electronic, ceea ce a afectat numărarea voturilor la nivel raional. Observatorii din partea concurenților electorali și a grupurilor de cetățeni au fost prezenți practic în toate secțiile de votare și centrele de numărare a voturilor. Rata preliminară de prezență la vot anunțată de CEC a fost de 55,86 procente.

CONSTATĂRILE PRELIMINARE

Context

Alegerile parlamentare din 30 noiembrie au fost organizate pentru a opta oară de la independența din 1991. Alegerile parlamentare din 2010 au rezultat într-o coaliție de guvernare, Alianța pentru

Integrare Europeană, care a eșuat în 2013, după votul de neîncredere al parlamentului în raport cu acuzațiile de corupție. În pofida situației politice fragmentate, a fost formată o nouă coaliție numită Coaliția Pro-Europeană și parlamentul este primul din 2005 care își încheie mandatul deplin de patru ani.

Cadrul juridic și sistemul electoral

Alegerile parlamentare sunt reglementate în primul rând de Constituție și Codul Electoral, care sunt suplinite de alte legi, precum și hotărâri și regulamente aprobate de CEC.¹ Cadrul juridic, în general, oferă o bază potrivită pentru desfășurarea alegerilor democratice. Cu toate acestea, Codul Electoral continuă să conțină prevederi ambigue și vage care sunt deschise interpretării, în special privind înregistrarea candidaților și verificarea semnăturilor de susținere a candidaților. Hotărârile CEC nu au abordat pe deplin lacunele existente și inconsecvențele din legislație.

Codul Electoral a fost modificat de la ultimele alegeri, cele mai recente modificări fiind operate în aprilie 2014. Modificările au inclus mărirea pragului de intrare în parlament, implementarea Registrului de Stat centralizat al Alegătorilor (RSA) și încetarea utilizării pașapoartelor ex-sovietice. În timp ce unele modificări au abordat parțial recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO și ale Comisiei Consiliului Europei pentru Democrație prin Lege (Comisia de la Veneția), în special cele care se referă la activitatea de administrare a alegerilor, un șir de recomandări rămân nesoluționate.² Câteva modificări semnificative la Codul Electoral propuse în 2013 nu au fost adoptate și rămân în așteptare în parlament. Acestea includ revizuirile la reglementările privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, includerea cotelor de gen pentru listele de partid și prelungirea perioadei de votare peste hotare. Pe lângă acestea, cerințele privind dezvăluirea proprietarilor în domeniul mass media în cadrul legal mai larg încă urmează a fi abordate.

Parlamentul unicameral cu 101 locuri este ales pentru un termen de patru ani prin reprezentare proporțională într-o singură circumscripție la nivel național. Pentru ca alegerile să fie validate, e nevoie de participarea unei treimi a alegătorilor înregistrați. Partidele politice trebuie să acumuleze 6 procente din voturile valabile exprimate pentru a participa la alocarea locurilor în parlament. Pragul pentru blocurile electorale compuse din 2 partide este de 9 procente, iar pentru cele compuse din 3 sau mai multe partide este de 11 procente. Candidații independenți trebuie să acumuleze 2 procente din voturile valabile exprimate pentru a obține locuri. Nu există nicio măsură specială temporară pentru a spori reprezentarea minorităților sau participarea femeilor în viața politică.

Administrarea electorală

Alegerile au fost administrate de o structură de trei niveluri, care este compusă din Comisia Electorală Centrală (CEC), 35 Consilii Electorale de Circumscripție (CEdC) și 2.073 de Birouri Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV), inclusiv 95 amplasate peste hotarele țării și 26 de secții de votare destinate alegătorilor care locuiesc în Transnistria.³

¹ Cadrul legal mai include și Legea privind partidele politice, Legea privind întrunirile, Codul audiovizualului, legile organice cu privire la organizarea judecătorească, precum și prevederile corespunzătoare din Codul Penal și Codul Contravențional.

² Astfel de recomandări includ reducerea pragurilor, raționalizarea colectării și verificării semnăturilor, revizuirea reglementărilor privind finanțarea campaniilor electorale pentru a consolida mecanismele de supraveghere și punere în aplicare și inclusiv măsurile de promovare a participării și reprezentării femeilor. Rapoartele anterioare ale OSCE/BIDDO referitor la Moldova sunt disponibile la: <http://www.osce.org/BIDDO/elections/moldova>. Mai vezi și opiniile comune ale OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția la http://2www.venice.coe.int/WevForms/documents/by_opinion.aspx

³ Moldova este organizată în 37 de circumscripții electorale, câte una în fiecare unitate administrativ-teritorială. În Bender și Tiraspol, amplasate pe teritoriul controlat de autoritățile transnistrene *de facto*, CEdC nu au fost create.

CEC este un organ permanent compus din nouă membri care servește un mandat de cinci ani, în timp ce CE dC și BESV sunt formate pentru fiecare alegeri. CE dC constă din 7 - 11 membri numiți de consiliile locale și partidele parlamentare. Femeile au fost subreprezentate în pozițiile de frunte ale comisiilor electorale; unul din membrii CEC este femeie. La nivelurile inferioare, femeile au reprezentat circa 40 de procente din membrii CE dC, o treime din președinții CE dC, trei pătrimi din membrii BESV și trei pătrimi din președinții BESV.

În general, CEC s-a bucurat de încrederea majorității concurenților electorali și a actorilor cheie. Ședințele s-au desfășurat într-o manieră profesională, colegială și transparentă, agendele fiind publicate din timp, iar deciziile puse la dispoziție online. CEC a fost, în general, eficientă în pregătiri, inclusiv introducerea materialelor electorale uniforme în toată țara și utilizarea sporită a tehnologiilor în administrarea electorală și, în general, s-a conformat termenilor limită legale. CEC a dezvoltat un program cuprinzător de instruire și a desfășurat circa 450 de seminarii pentru oficialitățile electorale, judecătorești, observatori naționali și reprezentanți ai concurenților pe parcursul perioadei observate.

CE dC și BESV au fost, în general, create în cadrul termenelor legale. Per total, CE dC au operat eficient și imparțial. BESV, în pofida infrastructurii și resurselor limitate, s-au conformat termenelor limită. Au fost întreprinse eforturi pentru a facilita accesul alegătorilor cu dizabilități la secțiile de votare: un șir de secții de votare au fost mutate la parter, iar în 30 de secții de votare au fost instalate rampe de acces.

CEC a actualizat Sistemul său Automatizat Informațional de Stat “Alegeri” (SAISE), a achiziționat câte două computere pentru fiecare secție de votare și a recrutat 4.200 operatori. Pentru prima oară în ziua alegerilor, BESV au avut posibilitatea să identifice alegătorii online, ceea ce a servit pentru prevenirea votărilor multiple. Pe lângă aceasta, sistemul a fost setat astfel încât să transmită rezultatele numărării direct la CEC în mod electronic.

Alegătorii de peste hotare au avut posibilitatea să voteze fără a se înregistra în prealabil. Pentru a estima numărul acestora și potențialele locații ale secțiilor de votare, guvernul a creat o pagină electronică pentru ca alegătorii să-și declare reședința peste hotare.⁴ La 20 octombrie, guvernul a emis hotărârea de a deschide 95 de secții de votare peste hotare în 31 de țări.⁵ Insuficiența de transparență în privința criteriilor de stabilire a numărului și locației secțiilor de votare de peste hotare, a contribuit la percepțiile unui număr de actori cheie că guvernul a căutat să descurajeze votarea în Federația Rusă, în timp ce numărul secțiilor de votare în alte țări a fost mărit. Împotriva acestei hotărâri au fost depuse trei contestații de către Partidul Socialiștilor al Republicii Moldova (PSRM), care nu au fost susținute de instanțele de judecată.

CEC a elaborat materiale de educare și informare a alegătorilor privind importanța votării, procedurile electorale și dreptul de vot în absență, care au inclus subtitrare în limba rusă. Spoturi radio au fost difuzate atât în limba de stat cât și în limba rusă. Difuzorul public TV *Moldova 1* și organizația societății civile *Promo-LEX* au produs informații adiționale și spoturi de educație a alegătorilor.

Înregistrarea alegătorilor

Cetățenii care au atins vârsta de 18 ani până la ziua alegerilor au dreptul să voteze, excepție fiind acei care au fost privați de acest drept printr-o hotărâre judecătorească. Cetățenii eligibili să voteze pot

⁴ Doar 1.700 de alegători s-au înregistrat prin intermediul paginii electronice.

⁵ Majoritatea secțiilor de votare din afara țării au fost în Italia (25), România (11), Statele Unite ale Americii (6) și Franța, Portugalia și Federația Rusă (câte 5 în fiecare țară). Celelalte 25 de țări au avut între 1 și 5 secții de votare.

candida, cu excepția militarilor în serviciu, persoanelor care ispășesc o pedeapsă privativă de libertate sau cu antecedente penale nestinse, și persoanelor private de acest drept printr-o hotărâre a instanței de judecată. Practica instanțelor de judecată care emit tutele atocuprinzătoare asupra persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități, îi privează în mod automat de dreptul lor de vot, încălcând standardele internaționale.⁶

Înregistrarea alegătorilor este pasivă. RSA centralizat, care se bazează pe datele din Registrul de stat al populației,⁷ a fost utilizat pentru prima dată pentru aceste alegeri.⁸ RSA reprezintă un pas important înainte pentru administrarea electorală. Cu toate acestea, introducerea RSA ar fi putut beneficia de o adoptare mai timpurie și dezvoltare unor instrucțiuni și informații. Regulamentul CEC privind RSA a fost adoptat cu numai zece zile înainte de alegeri și nu a asigurat posibilitatea ca RSA să fie studiat de actorii cheie sau observatori. În această perioadă scurtă, CEC s-a confruntat cu un șir de provocări, cum ar fi lipsa de infrastructură, insuficiența de personal calificat și preocupări de securitate. Atât CEC cât și “*Registru*” au recunoscut că introducerea unui registru cuprinzător al adreselor ar îmbunătăți calitatea RSA.

CEC a oferit extrase din RSA autorităților locale pentru a efectua verificările și actualizările corespunzătoare. Conform CEC, circa 40.000 de înregistrări au fost modificate, preponderent datorită schimbărilor în registrul stării civile și excluderii persoanelor decedate. Alegătorii au avut oportunitatea să verifice listele de alegători în secțiile de votare cu 20 de zile înainte de alegeri, precum și să-și verifice datele online. Codul Electoral și Regulamentul CEC privind administrarea listelor alegătorilor conțin prevederi privind efectuarea a astfel de verificări de către BESV care impun dezvăluirea datelor cu caracter personal ale alegătorilor. Dezvăluirea acestor date, în special numerele personale de identificare este în contradicție cu Legea privind protecția datelor cu caracter personal.

Conform CEC, numărul de alegători eligibili a fost de 3.226.446, comparativ cu circa 2.734.000 la alegerile parlamentare din 2010. CEC a menționat că această creștere se datorează includerii alegătorilor care își au reședința peste hotare și din Transnistria, dar și sporului natural al populației. CEC a tipărit 3.112.962 de buletine de vot, dintre care aproximativ o pătrime au fost în limba rusă.⁹ Spre deosebire de alegerile anterioare, calitatea listelor alegătorilor nu a fost abordată ca motiv de îngrijorare de către actorii cheie.

Alegătorii omiși de pe listele electorale, însă care pot să își demonstreze /reședința în limitele secției de votare, precum și studenții, alegătorii din Transnistria, și persoanele cu certificat de vot la locul

⁶ Articolul 29 al Convenției ONU cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități prevede că “Statele părți vor garanta persoanelor cu dizabilități drepturi politice și oportunitatea de a se bucura de acestea în aceeași măsură ca și celelalte persoane”. Conform alineatului 24 al Actului OSCE de la Copenhaga din 1990 “într-o societate democratică, orice restricție a drepturilor și libertăților trebuie să se refere la unul din obiectivele legii aplicabile și să fie strict proporțională scopului legii”. Vezi și hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului: *Alajos Kiss împotriva Ungariei* la <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-98800> și Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția, I.1.1. la [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev-e).

⁷ Întreprinderea de stat “*Registru*” ține Registrul de stat al populației în baza datelor de la Oficiile de stare civilă (nașteri, căsătorii și decese), Ministerul Afacerilor Interne (persoane reținute și deținute), Oficiul Cadastral (adrese și delimitări ale terenurilor) și Poliția de frontieră și Ministerul Afacerilor Externe (persoanele care locuiesc peste hotare).

⁸ În 2012, OSCE/BIDDO a efectuat o vizită a experților pentru a evalua Sistemul automatizat informațional de stat “*Alegeri*” (SAISE) și Sistemul de înregistrare a alegătorilor; vezi la: <http://www.osce.org/BIDDO/92207>.

⁹ Buletinele de vot sunt distribuite în baza solicitărilor din partea BESV, iar 3.000 de alegători este numărul maxim alegători per secție de votare. Conform datelor CEC, 49 de secții de votare au alocat mai mulți alegători decât această cifră.

aflării, fără a avea reședința/domiciliul actual la secția anterioară de votare, și persoanele care au solicitat votare cu urnă mobilă, au putut fi adăugați în listele electorale adiționale.¹⁰

La 18 noiembrie, CEC a decis să permită identificarea alegătorilor cu acte de identitate (BI) și pașapoarte expirate.¹¹ Această hotărâre a stârnit îngrijorări din partea actorilor cheie electorali; s-a depus o contestație în instanța de judecată, iar hotărârea a fost susținută. Pe lângă aceasta, pașapoartele ex-sovietice nu au mai fost permise ca mijloc de identificare a alegătorilor în ziua alegerilor. Autoritățile au întreprins eforturi pentru a asigura acte noi de identitate titularilor a astfel de pașapoarte.¹²

Înregistrarea candidaților

Într-un proces inclusiv, CEC a înregistrat 26 de concurenți (21 de partide politice, 1 bloc electoral și 4 candidați independenți), ceea ce a rezultat într-o varietate de alternative politice puse la dispoziția alegătorilor. La 22 noiembrie, un partid s-a retras, invocând clasamentul său inferior în sondajele de opinie. CEC a exclus doi candidați de pe listele de partid, deoarece nu au întrunit criteriile de eligibilitate. Numărul final al candidaților a fost de 1.885, dintre care 31 de procente au fost femei. Puține femei au fost plasate pe listele candidaților electorali în poziții câștigătoare.

La 26 noiembrie CEC a emis o hotărâre prin care solicită Curții de Apel să anuleze înregistrarea Partidului *Patria* (PP) în calitate de concurent electoral. Solicitarea a fost efectuată în baza informației prezentate de Inspectoratul General al Poliției, care a indicat că PP a primit fonduri străine, încălcând legea. La 27 noiembrie, Curtea de Apel a dispus anularea înregistrării PP. La 29 noiembrie, urmare a unei contestații, Curtea Supremă a susținut hotărârea. Acest proces accelerat a stârnit întrebări referitor la durata și circumstanțele în care o astfel de hotărâre a fost luată.

Concurenții au putut să înceapă oficial campania după înregistrare la CEC, ceea ce a rezultat în demararea eșalonată a campaniei. Partidele și blocurile au putut să se înregistreze începând cu 10 octombrie și să înceapă campania imediat, în timp ce candidații independenți au putut doar să înceapă colectarea semnăturilor de susținere la acel moment. Acest lucru a afectat negativ egalitatea oportunităților de campanie electorală a diferitor concurenți, în contradicție cu alineatul 7.6 al Documentului reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990 și bunelor practici electorale.¹³

Candidații independenți trebuiau să colecteze cel puțin 2.000 de semnături de susținere de la alegătorii eligibili. În timp ce nu se afectează înregistrarea acestor candidați, ambiguitățile juridice cu referire la procesul de verificare a semnăturilor a rezultat în interpretări diferite de către membrii CEC a criteriilor de validare.¹⁴

¹⁰ Conform Codului de bune practici în materie electorală a Comisiei de la Veneția (I.2.iv), “trebuie să existe o procedură administrativă – supusă controlului judiciar – sau o procedură judiciară, care ar permite înregistrarea unui alegător care nu a fost înregistrat anterior; înregistrarea nu trebuie să aibă loc la secția de votare în ziua alegerilor”

¹¹ Conform CEC, sunt circa 155.200 BI și 241.700 pașapoarte expirate.

¹² Conform CEC, circa 5.000 de alegători nu au putut să voteze deoarece unicul lor act de identitate valabil a fost pașaportul ex-sovietic.

¹³ Alineatul 7.6 cere Statelor participante ale OSCE să asigure că concurenții pot să ”[...] concureze unii cu ceilalți în baza tratamentului egal în fața legii și de către autorități”. Codul de bune practici în materie electorală a Comisiei de la Veneția (I.2.3.a) prevede că “Egalitatea oportunităților trebuie să fie garantată atât partidelor cât și candidaților.”

¹⁴ Articolul 42, alineatul 4 și articolul 43, alineatul 4 ale Codului Electoral sunt ambigue privind faptul dacă un alegător trebuie să-și includă datele de identificare pe lista de semnături personal sau dacă este suficient să semneze lista în dreptul datelor sale deja înscrise. Codul Electoral și Regulamentul CEC privind Colectarea și Verificarea Semnăturilor conțin prevederi neclare privind valabilitatea datelor cu erori minore sau erori de tipar și privind procedurile de decizie dacă anumite semnături sunt identice sau nu.

Mediul campaniei electorale

Campania a fost vizibilă și pașnică și a devenit mai dinamică odată cu apropierea datei alegerilor, în special în afara Chișinăului. Mediul campaniei electorale a fost afectat de anularea înregistrării PP, în scurt timp înaintea zilei alegerilor. Perioada de tăcere care a început la 29 noiembrie, în general a fost respectată.

Cea mai mare parte a campaniei electorale s-a desfășurat prin intermediul mass media și panouri publicitare și postere. În regiuni, întrunirile cu alegătorii a fost metoda predominantă a campaniei. Partidele mai mari au desfășurat numeroase evenimente publice, în special în orașe mai mari. MOA OSCE/BIDDO a observat 34 de evenimente de acest gen.

Pe parcursul campaniei deosebit de importante, accent special a fost pus pe subiecte geopolitice cum ar fi relațiile cu Uniunea Europeană și Uniunea Vamală Eurasiatică, precum și pe figuri politice aparte. Pe lângă acestea, unii concurenți și-au făcut campania pe subiecte sociale și economice, cum ar fi angajarea în câmpul muncii, pensiile și anti-corupția. Partidele politice mai mici și candidații independenți au tins să se axeze pe subiecte de drept și ordine, ecologie și drepturi umane. Numărul și locația secțiilor de votare de peste hotare au fost pe larg discutate pe parcursul campaniei. Conflictul armat din Ucraina a fost subiectul campaniei celor mai mulți concurenți.¹⁵ Pe lângă acestea, unii concurenți au exprimat opinii precum că inițiativele din străinătate au avut impact asupra campaniei¹⁶. Către sfârșitul campaniei, un șir de candidați au lansat acuzații reciproce de mituire și intimidare a alegătorilor și de planificare a dezordinilor post-electorale. Cu mici excepții, campaniile nu au abordat subiecte referitoare la femei. Vizibilitatea femeilor candidate în perioada campaniei a fost redusă.

Multe partide au vorbit despre importanța dialogului interetnic. În mod pozitiv nu au fost observate cazuri de discursuri axate pe etnie sau ură. În general, candidații au făcut campanie atât în limba de stat cât și în limba rusă.

Libertatea de expresie, asociere și întrunire a fost, în general, respectată. MOA OSCE/BIDDO a observat un număr mic de încălcări ale campaniei, inclusiv postere și panouri electorale vandalizate și plasarea materialelor partidelor în locuri neautorizate în toată țara. Interlocutorii MOA OSCE/BIDDO au declarat că unele companii de publicitate au refuzat lucrările de publicitate politică, fiindu-le frică de posibile represalii. Au existat cazuri aparte de limbaj discriminatoriu și ofensator utilizat în perioada campaniei.¹⁷

Au avut loc un șir de încălcări privind accesul egal la spațiile publice, ceea ce contrazice alineatul 7.7

¹⁵ La 20 noiembrie, președintele Ucrainei a făcut declarații la un eveniment PLDM în Bălți, făcând legătură dintre conflictul din Ucraina de Est și Transnistria și importanța alegerii pro-Europene.

¹⁶ De exemplu: Serviciul Migrație al Federației Ruse a modificat regulile de imigrare pentru a permite cetățenilor moldoveni care se află nelegal pe teritoriul Federației Ruse să călătorească acasă în noiembrie și să poată se revină ulterior; la ceremonia unde Prim-Ministrul (în același timp și candidat al Partidului Liberal Democrat din Moldova (PLDM)) a transmis 164 de vehicule ale poliției, oferite anterior în calitate de donație de către Uniunea Europeană.

¹⁷ La 16 noiembrie în Rîșcani, candidatul și liderul PSRM a făcut declarații discriminatorii împotriva minorităților religioase și persoanelor homosexuale. La 7 noiembrie la Căușeni, candidatul și liderul PP a făcut declarații discriminatorii împotriva persoanelor homosexuale. Ambele cazuri au fost observate de MOA OSCE/BIDDO, care nu cunoaște dacă a fost luată vreo măsură juridică.

al Documentului reuniunii OSCE de la Copenhaga din 1990.¹⁸ Pe lângă aceasta, MOA OSCE/BIDDO a observat un șir de evenimente la care studenții sau angajații de stat au trebuit să participe din timpul orelor de lucru sau în care au fost implicați elevi.¹⁹ Mass media a raportat un caz de abuz al autorității și constrângere a alegătorilor de către un angajat al “Registru”.²⁰ Unii candidați nu au degrevat din funcții, conform prevederilor legii.²¹

Partidele și blocurile au avut posibilitatea să-și modifice listele candidaților până la 22 noiembrie. Un șir de candidați, care erau în același timp și funcționari publici, au fost temporar excluși din listele de candidați și reincluși ulterior mai aproape de ziua alegerilor.²² Această practică a estompat distincția între instituțiile publice și campania electorală, fără a încălca prevederile Codului Electoral. Mai mult decât atât, ajustările frecvente și de ultim moment a listelor de candidați ar fi putut să însemne că alegătorii nu cunoșteau ultimele substituiri ale candidaților, ceea ce influențează abilitatea acestora de a face alegeri informate și a diminuat încrederea publică în procesul electoral.

Finanțarea campaniei

Finanțarea campaniei electorale continuă să necesite atât reglementări juridice cât și supraveghere mai bune. Prevederi relevante sunt incluse în Codul Electoral, Legea privind Partidele Politice și Regulamentul CEC privind ‘Finanțarea campaniilor electorale și a partidelor politice’ din 2012. Modificările la cadrul de finanțare a campaniei electorale au fost analizate în 2014. Cu regret, acesta a rămas neschimbat, în pofida recomandărilor anterioare ale OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția. Mecanismele de asigurare a transparenței, de supraveghere și punere în aplicare continuă să necesite îmbunătățiri în special privind dezvăluirea, raportarea cuprinzătoare și punerea în aplicare.²³

Mandatul și capacitatea CEC de a verifica rapoartele financiare ale concurenților și de a monitoriza finanțările campaniei electorale rămân limitate. Acestea au redus abilitatea CEC de a stabili originea finanțărilor electorale și au redus nivelul general de transparență. Campaniile pot fi finanțate prin donații ale persoanelor fizice și juridice, cotizații de membru și venitul din afacerile care aparțin

¹⁸ Conform observațiilor MOA OSCE/BIDDO, PLDM, însă nu și PP, i-a fost oferit gratuit un birou (CEdC 2); un birou la o companie de stat a fost refuzat Partidului Liberal (PL), însă nu și altor partide (CEdC 17); un candidat al Partidului Democrat din Moldova (PDM) a utilizat vehiculul primăriei sale pentru a face campanie (CEdC 16); și a fost permisă instalarea pe proprietate publică doar a cortului campaniei PLDM (CEdC 2). Alineatul 7.7 prevede că Statele participante vor “veghea ca legea și ordinea publică a statului să contribuie la desfășurarea campaniilor politice într-un climat de echitate și libertate, care să excludă orice presiuni administrative, violență sau intimidare de natură să interzică partidelor sau candidaților să-și expună liber opiniile și aprecierile lor sau să împiedice alegătorii să ia cunoștință de acestea și să le discute”.

¹⁹ După cum a fost observat de MOA OSCE/BIDDO, de câteva ori studenților li s-a cerut să participe la evenimentele PLDM din Bălți și Comrat (CEdC 2 și 36). La 11 noiembrie, angajaților unui spital din Chișinău le-a fost cerut să participe la un eveniment PL (CEdC 1). MOA OSCE/BIDDO a mai observat participarea activă a persoanelor minore în evenimentul PSRM de la Rîșcani la 16 noiembrie (CEdC 27), și i s-a oferit dovadă a unui caz similar la un eveniment PLDM într-o școală din Taraclia a 18 noiembrie (CEdC 33).

²⁰ La 13 noiembrie, Accent TV a difuzat un reportaj în care un funcționar de la “Registru” a cerut angajaților să recruteze alegători care să voteze pentru PDM.

²¹ Aceasta a inclus candidatul PL și primarul de Chișinău; candidatul Partidului Comuniștilor al Republicii Moldova (PCRM) și președintele consiliului local (CEdC 15); și candidatul PDM și primarul satului (CEdC 23). Legea se referă, *inter alia*, la vice-prim miniștri, (vice)miniștri, membri *ex officio* ai guvernului, șefi ai organelor autorităților publice centrale, președinți și vice-președinți ai raioanelor și (vice)primari. Legea cu privire la statutul înalților funcționari publici interzice oficialităților să sprijine și să facă campanie în perioada deținerii funcțiilor oficiale.

²² De exemplu, doi vice-prim miniștri, doi miniștri, primarul de Chișinău și Guvernatorul Găgăuziei s-au retras din cursă în calitate de candidați și au revenit la funcțiile oficiale. Toți, cu excepția Guvernatorului au revenit în calitate de candidați electorali.

²³ Vezi Raportul de conformitate a celei de-a treia rundă de evaluare din 2013 a Grupului statelor Consiliului Europei împotriva corupției (GRECO) la [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2013\)2_Moldova_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2013)2_Moldova_EN.pdf).

partidelor. CEC a stabilit plafonul pentru cheltuielile campaniei electorale la 55 milioane lei moldovenești pentru fiecare partid politic și bloc electoral și la 2 milioane lei moldovenești pentru fiecare candidat independent.²⁴ Depășirea cheltuielilor cu peste cinci procente sau utilizarea fondurilor nedecarate sau străine pot fi sancționate de către CEC fie cu avertizare fie cu solicitarea radierii înregistrării concurentului.

Concurenții nu au fost impuși prin lege să-și deschidă conturi bancare dedicate pentru toate veniturile și cheltuielile din campania electorală; cu toate acestea, toate cu excepția unuia au procedat astfel. Partidele și candidații sunt obligați să prezinte CEC la fiecare două săptămâni rapoarte privind veniturile și cheltuielile și să declare mijloacelor de informare în masă naționale tot sprijinul financiar sau de altă natură materială la începutul campaniei electorale și ulterior săptămânal. Rolul CEC se limitează la verificarea acestor rapoarte cu rapoartele bancare privind tranzacțiile din și înspre conturile pentru campania electorală.

CEC a primit rapoarte financiare din partea a 23 din 24 de concurenți electorali. Majoritatea acestora nu au raportat cheltuielile pentru evenimentele publice, transport, forța de muncă și comunicații.²⁵ CEC a avertizat 10 concurenți pentru neprezentarea rapoartelor și în general, CEC a plasat rapoartele online în timp util. CEC a analizat și a emis hotărâri în raport cu două reclamații împotriva concurenților pentru neraportarea tuturor cheltuielilor pentru campania electorală.²⁶ Monitorizarea finanțării campaniei electorale de către *Promo-LEX* a contribuit la transparența campaniei.

Mijloacele de informare în masă

Tabloul media se bucură de un grad considerabil de pluralism. Televiziunea este sursa cea mai importantă de informații, în special în afara capitalei. Difuzorul public, *Moldova 1*, rămâne unul din cele mai vizionate mijloace de informare în masă. În timp ce mass media scrisă luptă cu tirajele în descreștere, penetrarea internetului și cititorii mass media online, inclusiv a portalurilor politice, sunt în creștere rapidă.

Persistă provocări substanțiale privind independența, transparența și durabilitatea financiară a mijloacelor media. Concentrarea semnificativă a proprietății în domeniul mass media radio-TV și asocierea acestora cu actorii politici, influențează libertatea editorială și rezultă în auto-cenzurare, ceea ce are impact asupra accesului alegătorilor la informații echilibrate. General Media Group, o companie asociată cu vice-președintele PDM și candidat, deține în proprietate patru din cele cinci posturi cu acoperire națională (cu excepția *Moldova 1*) și pare să aibă legături cu compania Casa Media (care domină piața de publicitate).

Libertatea de expresie a fost respectată pe parcursul perioadei observate. În general, mijloacele de informare în masă au oferit concurenților numeroase formate și oportunități de a transmite mesajele electoratului. Cu toate acestea, mediatizarea campaniei de către majoritatea mass mediei a fost partinică, alegătorii putând să-și formeze o opinie informată despre campanie doar dacă au consultat câteva surse media. Campania a fost foarte vizibilă în diverse programe, inclusiv dezbateri la posturile naționale și locale. Liderii partidelor mai mari nu au participat în nicio dezbateri televizată.

²⁴ Rata de schimb la momentul prezentului raport a fost de 1 leu moldovenesc (MDL) = 0,05 EUR.

²⁵ La 29 noiembrie, 22 de concurenți au raportat cheltuielile asociate cu publicitatea, doar 6 au inclus cheltuielile pentru organizarea evenimentelor publice; și doar 6 au inclus cheltuielile de transportare.

²⁶ Prima a fost împotriva PLDM și a fost respinsă din cauza insuficienței de probe și perioadei nerezonabile de prezentare a reclamației; cea de-a doua a dus la emiterea unei avertizări împotriva Partidului Popular Creștin Democrat pentru neraportarea cheltuielilor de tipar.

Mijloacele media, inclusiv difuzorii publici, s-au conformat cu cerințele de alocare a timpului gratuit de emisie.²⁷

Codul Electoral și Codul Audiovizualului conturează cadrul pentru desfășurarea campaniei media. Mass media radio-TV sunt obligați să acopere alegerile într-un mod corect, echilibrat și echidistant. Organul de supraveghere a mass media radio-TV este Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA). Acesta a urmărit mediatizarea campaniei de către 13 posturi TV; cu toate acestea, au fost monitorizate numai știrile și niciun alt program politic.²⁸ CCA a prezentat regulat în cadrul unor întruniri publice rapoartele sale de monitorizare. Acesta a emis avertizări publice în adresa a zece posturi TV și a sancționat șapte posturi cu amenzi pentru raportare partinică.²⁹ Cu toate acestea, CCA la ultima sa ședință de dinaintea alegerilor a decis să nu aplice sancțiuni mai grave, în pofida constatărilor care au dezvăluit mediatizare dezechilibrată în mod repetat de către unele mass media radio-TV.³⁰ *Moldova 1* și postul privat *Pro TV Chișinău* au fost singurele două posturi evaluate de CCA drept posturi care au oferit mediatizare echilibrată.³¹

Monitorizarea media de către MOA OSCE/BIDDO a demonstrat că mass media radio-TV publice, postul TV *Moldova 1* și *Radio Moldova*, precum și *Pro TV Chișinău* au acoperit campania într-un mod echilibrat.³² Cu toate acestea, buletinele de știri prezentate de mass media radio-TV publice au fost caracterizate de absența generală de reportaje critice și analitice. Mediatizarea campaniei de către majoritatea surselor media a fost partinică, fiind afectată de afilierea sa politică respectivă.

Moldova 1 a dedicat majoritatea știrilor sale pe subiecte politice și electorale – circa 12 procente de informații preponderent neutre și pozitive către PDM și 10 procente cu un ton comparativ către PLDM. Următoarele partide mediatizate într-o măsură considerabilă au fost PRCM și PL, cu 8 procente respectiv, ambele prezentate preponderent într-un mod neutru. Postul a dedicat 16 procente din mediatizarea evenimentelor politice, într-un mod neutru și pozitiv, activităților guvernului. *Radio Moldova* a informat despre concurenți într-un mod similar de echilibrat – cu mediatizarea majoritară (8 procente) oferită PDM. Cu toate acestea, o mediatizare semnificativă (29 procente) i-a fost dedicată guvernului, reprezentat preponderent de Primul-Ministru. Această mediatizare a fost preponderent neutră și pozitivă ca și ton.

Posturile cu acoperire națională *Prime TV* și *Publika TV* au prezentat părtinire vădită în favoarea PDM, atât ca timp, cât și ca intonație. Reportajele privind Campania PDM au fost deseori prezentate într-un bloc special dedicat acoperirii alegerilor. Numeroase reportaje de știri ale acestor mass media radio-TV au promovat activitățile Președintelui Parlamentului, care este candidat PDM. În ultimele două săptămâni ale campaniei, acestea au mai acoperit pe larg activitățile vicepreședintelui PDM în calitate de fondator al unei organizații de caritate. La 26 și 27 noiembrie, PDM a organizat un concert în Chișinău cu prestația vedetelor internaționale de muzică. Acest eveniment promoțional a fost

²⁷ Un concurent are dreptul la cinci și zece minute de timp gratuit de emisie pe fiecare post național de televiziune și radio respectiv. Mass media radio-TV naționale sunt obligate să organizeze gratuit dezbateri pentru concurenți. Timp de eter adițional plătit poate fi achiziționat în volum de până la două minute pe zi per post radio-TV.

²⁸ CCA a efectuat monitorizarea din 20 octombrie.

²⁹ Aceste amenzi sunt limitate prin lege la între 1.800 și 5.400 lei moldovenești.

³⁰ Articolul 38 al Codului Audiovizualului prevede că sancțiunile (avertizările publice, amenda, retragerea dreptului de a difuza publicitate, suspendarea licenței, retragerea licenței) sunt aplicate în mod gradual.

³¹ O coaliție din trei organizații non-guvernamentale media la fel au efectuat monitorizarea media a 35 de instituții din 18 octombrie.

³² În perioada 27 octombrie – 29 noiembrie, MOA OSCE/BIDDO a monitorizat opt posturi TV, *Moldova 1* și *Gagauz TV* (publice), și *Accent TV*, *Jurnal TV*, *Prime TV*, *Pro TV Chișinău*, *Publika TV*, și *TV 7* (private); trei posturi radio, *Radio Moldova* (public), și *Radio Noroc* și *Vocea Basarabiei* (private); patru ziare, *Jurnal de Chisinau*, *Komsomolskaya Pravda*, *Moldova Suverană*, și *Timpul*; și cinci media online, *moldova.org*, *noi.md*, *omg.md*, *point.md*, și *unimedia.info*.

transmis live pe *Prime TV* pe parcursul ambelor zile și retransmis următoarea zi. *Accent TV* a promovat în mod deschis PP și liderul acestuia, în timp ce a prezentat un volum extraordinar de informații negative despre partidele de coaliție. *Jurnal TV* a adoptat o poziție editorială critică; cu toate acestea, știrile sale politice și programele de autor au criticat practic exclusiv PDM.

Mijloacele de informare în masă online și scrise au oferit o pluralitate de opinii. În general, o mediatizare echilibrată a fost oferită numai de Unimedia și Noi. Un șir de surse web au luat poziții politice, de exemplu portalul *Omega* în favoarea PP sau ziarul *Moldova Suverană* în favoarea PLDM. Unele mijloace de informare în masă scrise, inclusiv cele mai răspândite ziare *Komsomolskaya Pravda* și *Timpul*, au publicat câteva materiale din campanie fără a indica că a fost publicitate electorală plătită, ducând prin aceasta cititorul în eroare.

Participarea minorităților naționale

Minoritățile naționale constituie peste 20 de procente din populație.³³ Cadrul juridic permite participarea minorităților naționale în alegeri pe bază de egalitate. Cu toate acestea, existența cerințelor regionale pentru formarea partidelor politice și pragul sporit pentru intrarea în parlament servesc drept obstacole pentru ca minoritățile să formeze partide și subminează șansele acestora de reprezentare politică.³⁴ Majoritatea concurenților nu au oferit, la solicitarea MOA OSCE/BIDDO, date privind reprezentanții minorităților de pe listele de candidați. Se pare că unii astfel de candidați au fost incluși, însă în general pe poziții inferioare pe liste.

Reprezentanții romilor au exprimat MOA OSCE/BIDDO îngrijorări referitoare la dificultățile cu care se confruntă comunitatea în exercitarea dreptului la vot și de a fi ales din cauza lipsei actelor valabile de identitate, nivelurilor sporite de analfabetism și marginalizarea socio-economică generală. Aceștia au raportat că printre candidați nu sunt romi.³⁵

Reclamații și contestații

Un alegător sau un concurent poate să depună reclamații privind acțiunile, inacțiunile și hotărârile comisiilor electorale, concurenților și mass media. Reclamația trebuie să treacă prin ierarhia organelor electorale înainte de a fi depusă în instanță. Hotărârile CEC pot fi contestate la Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă în ultima instanță.

Reclamațiile și contestațiile au fost, în general, gestionate în mod satisfăcător și în termenii prevăzuți de comisiile electorale și instanțele de judecată. Mecanismul de soluționare a disputelor electorale a fost utilizat în mod considerabil de către concurenți, însă de obicei la CEC și în instanțele de judecată din Chișinău, care au servit drept organe de adjudecare. MOA OSCE/BIDDO i s-a adus la cunoștință că nu au fost depuse reclamații în instanțele regionale și aceasta a menționat că aceste instanțe au înțeles diferit rolul lor în procesele de examinare a reclamațiilor electorale.

³³ Conform recensământului din 2004, care nu a inclus Transnistria, minoritățile sunt ucrainenii (8,4 procente), rușii (5,9 procente), găgăuzii (4,4 procente), bulgarii (1,9 procente) și romii (0,3 procente). Rezultatele recensământului din aprilie-mai 2014 nu erau deocamdată disponibile.

³⁴ Libertatea de asociere include libertatea de creare a partidelor politice în baza identităților comunitare; vezi Articolul 7 al Convenției Cadru privind Minoritățile Naționale la <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/157.htm>; vezi Articolul 2 al Declarației ONU privind Drepturile Persoanelor care aparțin Minorităților Naționale ori Etnice, Religioase ori Lingvistice, care prevede: “persoanele care aparțin minorităților au dreptul să creeze și să mențină propriile asociații”.

³⁵ Hotărârea Consiliului de Miniștri ai OSCE 6/08, alineatul 7 încurajează “Statele participante să-și consolideze eforturile pentru a promova participarea eficientă a romilor și să simți în viața publică și politică”.

CEC ține un registru de corespondență recepționată, inclusiv reclamațiile și hotărârile ulterioare, însă legea nu impune publicarea acestora. Hotărârile pe marginea reclamațiilor între concurenți au fost plasate online, însă nu și acelea din partea alegătorilor sau împotriva comisiilor electorale. CEC a raportat recepționarea a 59 de reclamații care presupuneau încălcări ale Codului Electoral, toate depuse de concurenții electorali și majoritatea unii împotriva altora.³⁶ Hotărârile CEC au fost, în general, luate în mod deschis și în conformitate cu procedurile prevăzute de lege. Majoritatea acestora au fost analizate, iar celelalte au fost transferate autorităților competente în timp util.³⁷

La Curtea de Apel Chișinău au fost depuse și respinse 17 contestații împotriva hotărârilor CEC. Pe lângă aceasta, 15 cazuri au fost prezentate Curții Supreme și 5 cazuri Curții Constituționale, care s-au referit la oportunitățile de vot pentru persoanele care locuiesc peste hotare și persoanele cu acte de identificare expirate sau pașapoarte ex-sovietice.³⁸

Ca urmare a hotărârii privind reclamația PDM împotriva mișcării Populare Anti-Mafia, CEC a interzis concurenților să organizeze reuniuni electorale concomitent în același loc și timp, stopând, efectiv, organizarea contra-demonstrațiilor. Hotărârea CEC a fost anulată de către Curtea de Apel Chișinău ca fiind în afara competențelor sale, însă a fost susținută de Curtea Supremă. Această restricție atotcuprinzătoare privind activitățile simultane ar putea fi considerată disproporționată.³⁹

PCRM a contestat înregistrarea Partidului Comunist Reformator (PCR) atât în calitate de partid cât și în calitate de concurent electoral, pretinzând că denumirea și simbolurile sale sunt similare. La 13 octombrie, PCRM a contestat hotărârea CEC de a înregistra PCR în calitate de concurent electoral. Această hotărâre a fost ulterior susținută în ultimă instanță de către Curtea Supremă. Cu toate acestea, la 4 noiembrie, Curtea de Apel a emis o hotărâre care solicita Ministerului Justiției să suspende înregistrarea PCR în calitate de partid. Ministerul Justiției nu a pus această hotărâre în aplicare, ceea ce a servit CEC drept temei pentru a nu revizui înregistrarea PCR în calitate de concurent electoral. Ambiguitatea statutului PCR a creat incertitudine referitor la faptul dacă PCR va fi sau nu inclus în buletinul de vot.

Observatorii naționali și internaționali

Codul Electoral prevede observarea din partea organizațiilor internaționale și naționale, precum și reprezentanți ai concurenților. CEC a acreditat 3192 de observatori naționali din partea a 24 de organizații și 816 observatori internaționali din partea a 57 de entități. *Promo-LEX* a întreprins un efort de observare la scară largă, cu observatori pe termen lung și scurt și numărarea în paralel a voturilor.

Ziua alegerilor

În general, ziua alegerilor s-a desfășurat în condiții pașnice, însă pe parcursul proceselor de vot și numărare a voturilor au fost observate deficiențe tehnice în raport cu funcționarea sistemului electronic pentru procesarea datelor alegătorilor. Practic în toate secțiile de votare și centrele de

³⁶ Pe parcursul perioadei electorale, CEC a mai recepționat un șir de “petiții”, care sunt examinate în baza procedurilor prevăzute de Legea no.190 privind Petiționarea. O reclamație care nu este formulată în modul precis de lege sau fără semnătura sau adresa reclamantului, nu va fi examinată.

³⁷ Întârzieri nesemnificative de până la două zile au fost observate în 7 cazuri.

³⁸ În aprilie, Curtea Constituțională a susținut constituționalitatea modificărilor la Codul Electoral, care au interzis utilizarea pașapoartelor ex-sovietice pentru identificarea alegătorilor.

³⁹ Vezi alineatele 122-124 ale Ghidului OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția din 2010 privind libertatea reuniunilor pașnice, ediția a doua la <http://www.osce.org/odihr/73405>.

numărare a voturilor au fost prezenți observatori din partea concurenților electorali și a grupurilor de cetățeni.

Scrutinul nu a avut loc pe teritoriul controlat de autoritățile de facto ale Transnistriei. Astfel, observatorii internaționali nu au fost detașați acolo. Cu toate acestea, prevederile cu referire la exercitarea dreptului la vot de către alegătorii din Transnistria au fost urmărite de MOA OSCE/BIDDO.

Dimineața, SAISE funcționa în 95 de procente de birouri electorale ale secțiilor de votare monitorizate. Cu toate acestea, mai târziu dimineața sistemul a încetat să mai funcționeze. Conform CEC, rețeaua serverului a căzut din cauza supraîncărcării cu solicitări din partea BESV. SAISE nu a funcționat pe parcursul a 59 de procente din vizitele observatorilor. Ca urmare a acestei probleme tehnice de mare amploare, BESV au trebuit să proceseze datele alegătorilor în mod manual, după care le-au adăugat în sistemul electronic. Devreme după amiază, CEC a raportat că SAISE și-a restabilit funcționalitatea, însă observatorii au constatat că procesarea datelor alegătorilor a rămas, în unele cazuri, lentă.

Majoritatea secțiilor de votare au fost deschise la timp și procedurile au fost respectate în linii generale. Într-o evaluare generală pozitivă a procesului de vot, acesta a fost calificat drept bun sau foarte bun în 96 de procente de situații monitorizate. Totodată, 18 procente din BESV monitorizate au fost suprasolicitate, cel mai probabil din cauza disfuncțiilor SAISE și mărimii și/sau aranjării nepotrivite a secțiilor de votare. Peste 7 procente din observații au indicat un număr insuficient de urne de vot și patru procente din urnele de vot nu au fost sigilate în mod corespunzător. În pofida unor eforturi întreprinse anterior de administrația electorală și autoritățile locale, 63 de procente din BESV monitorizate nu au fost accesibile alegătorilor cu dizabilități. Observatorii au raportat că nu au avut acces vizual clar la procedurile de vot în cazul a 6 procente din secțiile de votare monitorizate.

Evaluarea generală a numărării voturilor a fost mai puțin pozitivă, procedurile aplicate în cazul a 9 procente din secțiile de votare fiind calificate drept proaste sau foarte proaste, fapt datorat în principal necunoașterii de către membrii BESV a procedurilor și/sau neaplicării corecte a acestora. Au fost raportate peste 16 procente de cazuri de BESV cu probleme în reconcilierea rezultatelor în procesele verbale de numărare a voturilor și peste 20 de procente de BESV cu dificultăți de introducere a rezultatelor în SAISE. În pofida unor restricții aplicate pe parcursul numărării, observatorii au evaluat transparența numărării voturilor ca pozitivă în 92 de procente de secții de votare monitorizate. Cu toate acestea, procesele verbale privind rezultatele nu au fost plasate pentru public în peste 40 de procente de secții de votare monitorizate.

Procesul de numărare a voturilor nu a fost bine organizat în 10 CEEdC și a fost evaluat ca negativ în practic 18 procente din observații, preponderent datorită materialelor necorespunzător ambalate de către BESV, greșeli în procesele verbale ale BESV, supraaglomerarea și prezența persoanelor neautorizate. Conform observatorilor, 15 CEEdC au deviat de la procedurile de numărare a voturilor și un CEEdC s-a închis la 02:00 și a revenit la lucru dimineața mai târziu.

CEC a analizat reclamațiile nesoluționate și cele parvenite în ziua alegerilor. Aceasta a mai organizat câteva ședințe de informare cu mass media, informând publicul despre participarea la vot a alegătorilor și procesul de votare. CEC a raportat că votarea peste hotare s-a desfășurat într-un mod organizat și fără probleme majore, cu excepția Moscovei, unde alegătorii au stat la rând timp îndelungat. Seara, CEC a aprobat extinderea orelor de votare în patru birouri electorale, inclusiv unul de peste hotare. Aceasta a raportat o rată preliminară de participare la vot a alegătorilor de 55,86 procente și rezultatele preliminare au indicat un număr total de 76.560 de alegători care au fost incluși

pe listele suplimentare ale alegătorilor și 4,5 procente de voturi nevalabile. Rezultatele preliminare de la secțiile de votare au fost plasate online odată ce au fost introduse în SAISE, ceea ce a contribuit la transparența generală a procesului.

*Versiunea în limba engleză a prezentului raport este unicul document oficial .
Va fi disponibilă traducerea neoficială a documentului în limba română și rusă.*

INFORMAȚII PRIVIND MISIUNEA ȘI DECLARAȚIE DE RECUNOȘTIȚĂ

Chișinău, 1 decembrie 2014 – MOA OSCE/BIDDO s-a lansat la Chișinău la 24 octombrie. Aceasta numără 15 experți aflați în capitală și 22 observatori pe termen lung detașați în toată Moldova.

În ziua alegerilor, peste 400 de observatori din 43 de țări au fost detașați, inclusiv 307 observatori pe termen lung și scurt detașați de OSCE/BIDDO, precum și o delegație compusă din 63 de reprezentanți din partea AP OSCE, o delegație compusă din 30 de reprezentanți din partea APCE, și o delegație compusă din 13 reprezentanți din partea PE. Scrutinul a fost observat în peste 1.255 de secții de votare din totalul de 1.978. Numărarea voturilor a fost observată în circa 131 secții de votare. Observatorii misiunii internaționale de observare a alegerilor au raportat din toate cele 35 CE dC.

Observatorii au plăcut de a mulțumi autorităților pentru invitația de a observa alegerile, Comisiei Electorale Centrale pentru colaborare și asigurarea actelor de acreditare și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova și altor autorități centrale și locale pentru sprijinul și colaborarea pe parcursul perioadei de observare. Observatorii mai au plăcut de a-și exprima aprecieri Misiunii OSCE în Moldova, Oficiului Înaltului Comisar pentru Minoritățile Naționale al OSCE și altor organizații internaționale și ambasade acreditate la Chișinău, precum și partidelor politice, organizațiilor societății civile și reprezentanților mass media pentru colaborare și sprijin.

Pentru informații adiționale, vă rugăm să contactați:

Ambasador Jan Petersen, Șeful MOA OSCE/BIDDO la Chișinău (+373 (0) 22201224);
Rachel Bending, Purtător de Cuvânt interimar al OSCE/BIDDO (+48 609 522 266) sau Radivoje Grujić,
Consultant Electoral OSCE/BIDDO, la Varșovia (+48 22 520 0600);
Andreas Baker, AP OSCE +373 (0)68 201 931 sau +45 60 10 81 26, andreas@oscepa.dk
Departamentul comunicare APCE din Strasbourg (+ 33 388 41 31 93, pace.com@coe.int
Marta Udina, PE, (+373 (0)68 761 859 sau +32 473 84 43 89, marta.udina@europarl.europa.eu

Adresa MOA OSCE/BIDDO:

Leograd Hotel & Convention Center, strada Mitropolit Varlaam nr. 77, Chișinău, MD-2012
Telefon: +373 (0) 22201224
Fax: +373 (0) 22201228
Email: office@odhr.md
Pagina electronică: <http://www.osce.org/odhr/elections/moldova/123801>